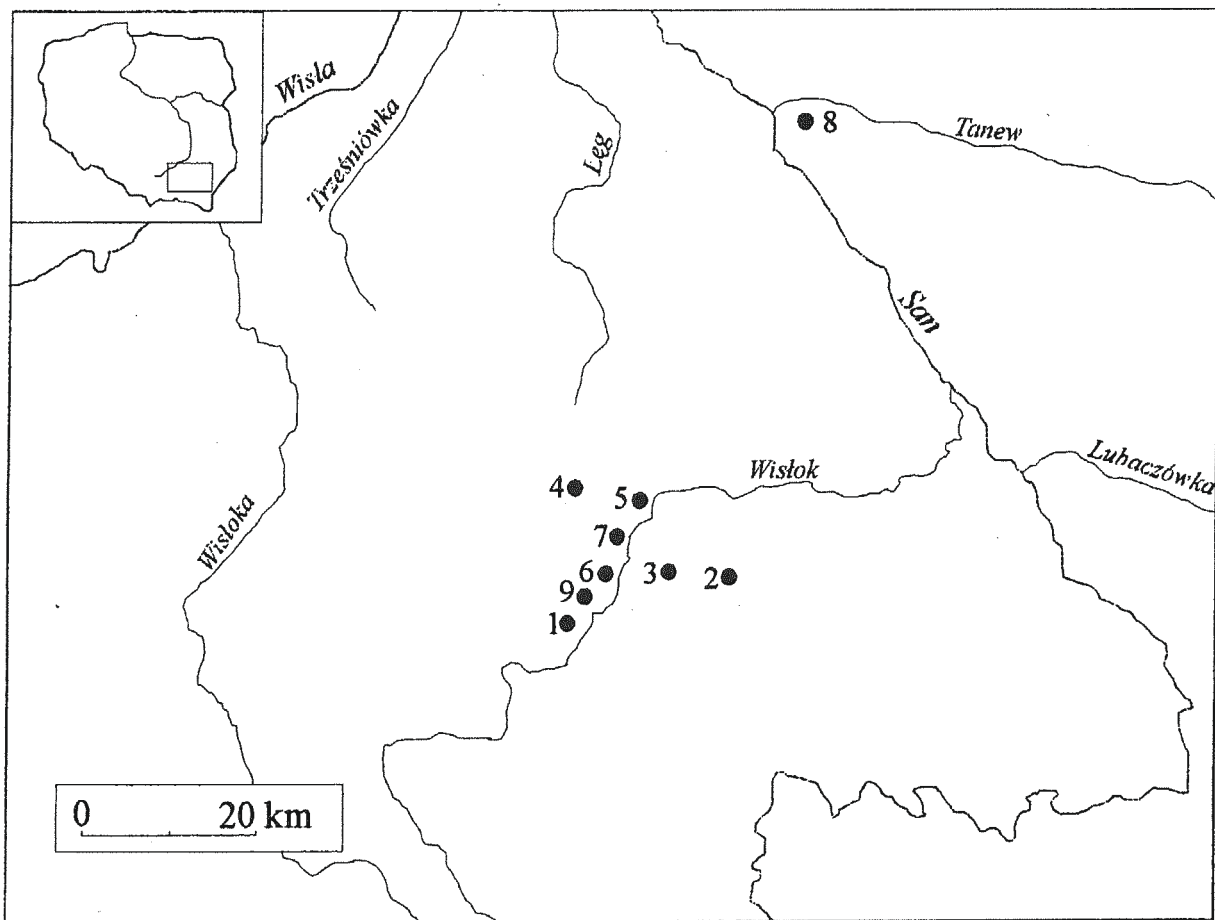

Joanna Ligoda

Nowe materiały archeologiczne z kolekcji Andrzeja Pasieki

Prezentowany tutaj zbiór kilku zabytków pochodzi z badań powierzchniowych rzeszowskiego miłośnika archeologii Pana Andrzeja Pasieki, który od wielu już lat przemierza Rzeszów i jego okolice w poszukiwaniu zabytków archeologicznych. Zebrawszy je z powierzchni ziemi dokładnie opisuje i precyzyjnie lokalizuje w obrębie stanowiska. Znaczący jest również fakt, iż zabytki te przekazuje do Muzeum Okręgowego

w Rzeszowie, gdzie są one inwentaryzowane i katalogowane. Dzięki temu systematycznie poszerzana jest baza źródłowa stanowisk, znanych już z badań AZP. Miejscowości te bowiem zostały w latach 70. i 80. przebadane powierzchniowo i opracowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (tabela I), dlatego możliwe jest odnoszenie tych znalezisk do faktów kulturowych na odpowiadających im stanowiskach.

Ryc. 1. Ogólna lokalizacja stanowisk: 1 – Boguchwała; 2 – Kraczkowa; 3 – Krasne; 4 – Lipie; 5 – Nowa Wieś; 6 – Rzeszów; 7 – Trzebownisko; 8 – Ulanów; 9 – Zwiężczyca

Abb. 1. Allgemeine Lokalisierung der Fundstellen: 1 – Boguchwała, 2 – Kraczkowa, 3 – Krasne, 4 – Lipie, 5 – Nowa Wieś, 6 – Rzeszów, 7 – Trzebownisko, 8 – Ulanów, 9 – Zwiężczyca

Рис. 1. Общее расположение памятников: 1 – Богухвала; 2 – Крачкава; 3 – Краснэ; 4 – Липе; 5 – Новая Вєсь; 6 – Жешов; 7 – Тжебовниско; 8 – Улянув; 9 – Звєнчица

Materiały przekazane do muzeum zebrane zostały z następujących miejscowości (por. ryc. 1):

1. Boguchwała, stan. 6 (nr inw. 2904 MRP)
2. Kraczkowa, stan. 4? (nr inw. 2915 MRP)
3. Krasne, stan. 2 (nr inw. 2900 MRP)
4. Lipie, stan. 1 (nr inw. 2916 MRP)
5. Nowa Wieś, stan. 1 (nr inw. 2901 MRP)
6. Rzeszów, stan. 25 – „Skałka” (nr inw. 2907 MRP)
stan. 36 – Pobitno (nr inw. 2908 MRP)
stan. 96 (nr inw. 2909 MRP)

7. Trzebownisko, stan. 9 (nr inw. 2910 MRP)
stan. 10 (nr inw. 2911 MRP)
stan. 11 (nr inw. 2912 MRP)
stan. 12 (nr inw. 2913 MRP)
stan. 13 (nr inw. 2914 MRP)
(nr inw. 2902 MRP)
8. Ulanów, Ulanów, stan. 4 (nr inw. 2903 MRP)
9. Zwiężczyca, stan. 3 (nr inw. 2905 MRP)
stan. 9 (nr inw. 2906 MRP)

Tabela I

**Zestawienie prezentowanych stanowisk
(na podst. teczek AZP w archiwum MOR, z uzupełnieniami)**

Miejscowość	Nr stan.	Nr obszaru AZP	Autor badań	Charakter osadnictwa	Chronologia
1	2	3	4	5	6
Boguchwała, gm. loco, pow. Rzeszów	6	104 – 76/20	A. Lubelczyk, J. Młynarski, 1984 r.	śląd osadniczy, punkt osadniczy, osada, śląd osadniczy, osada	neolit kultura łużycka ? okres wpływów rzymskich wcz. średniowiecze średniowiecze lub okres nowożytny
Kraczkowa, gm. Łańcut, pow. Łańcut	4(?)	103 – 78	W. Blajer, 1986 r.	osady i ślady osadnicze, kopiec	neolit – średniowiecze ?
Krasne, gm. loco, pow. Rzeszów	2	103 – 77/5	A. Lubelczyk, J. Młynarski, 1984 r.	punkt osadniczy, osada, punkt osadniczy	neolit, okres wpływów rzymskich wcz. średniowiecze
Lipie, gm. Głogów Młp., pow. Rzeszów	1	101 – 75/1	E. Banasiewicz, 1986 r.	cmentarzysko, punkt osadniczy, punkt osadniczy	kultura łużycka kultura łużycka okres wpływów rzymskich
Nowa Wieś, gm. Trzebownisko, pow. Rzeszów	1	102 – 76/27	A. Barłowska, 1979 r.	punkt osadniczy	kultura łużycka
Rzeszów, m. woj.	25	103 – 76/8	K. Moskwa, 1979 r.	śląd osadniczy punkt osadniczy osada punkt osadniczy	k. świderska KCWR kultura łużycka –ha D okres wpływów rzymskich
	36	103 – 76/20	K. Moskwa, F. Leśniak, 1979 r.	osada	późny neolit, GT, OWR
	96	103 – 77/1	A. Lubelczyk, J. Młynarski, 1984 r.	osada punkt osadniczy punkt osadniczy śląd osadniczy punkt osadniczy	KCWR kultura łużycka okres wpływów rzymskich paleolit schyłkowy pradzieje
Trzebownisko, gm. loco, pow. Rzeszów	9	102 – 76/23	A. Barłowska, 1979 r.	punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich
	10	102 – 76/24		punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich
	11	102 – 76/25		śląd osadniczy punkt osadniczy	kultura łużycka okres wpływów rzymskich
	12	102 – 76/26		punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich
	13	102 – 76/29		punkt osadniczy	okres wpływów rzymskich

1	2	3	4	5	6
Ulanów, gm. loco, pow. Nisko	4	93 - 79/4	M. Florek, 1985 r.	śląd osadnictwa	kultura łużycka
Zwiężczyca, gm. Boguchwała, pow. Rzeszów	3/13	104 - 76/13	A. Lubelczyk, J. Młynarski, 1984 r.;	śląd osadnictwa punkt osadniczy	kultura łużycka wcz. średniowiecze
			2003 r.- badania wykopaliskowe prof. dra hab. S. Czopka	osada	KCWR, k. malicka, k. lubelsko-wo- łyńska, kultura łużycka, okres wpły- wów rzymskich
	9/24	104 - 76/24	A. Lubelczyk, J. Młynarski, 1984 r.	punkt osadniczy śląd osadnictwa	pradzieje wcz. średniowiecze

KATALOG WYROBÓW CERAMICZNYCH

1. Przęslik gliniany (tabl. I, 1)

miejsce znalezienia - Zwiężczyca, stan. 3

surowiec i technologia - glina; barwa szarobrunatna, powierzchnia gładka

wymiary: śr. - 3,0 cm; wys. - 2,4 cm

opis - przęslik dwustożkowy

przynależność kulturowa - pradzieje

2. Przęslik gliniany (tabl. I, 2)

miejsce znalezienia - Zwiężczyca, stan. 3

surowiec i technologia - glina; barwa szarobrunatna, powierzchnia dość gładka, domieszka tłuczni kamiennego

wymiary: śr. - 3,6 cm; wys. - 2,0 cm

opis - przęslik „walcowaty”

przynależność kulturowa - OWR ?

3. Przęslik gliniany (tabl. I, 3)

miejsce znalezienia - Trzebownisko, stan. 13

surowiec i technologia - glina; barwa brunatna, powierzchnia gładka

wymiary: śr. - 2,4 cm; wys. - 3,2 cm

opis - przęslik o kształcie beczułkowatym

przynależność kulturowa - pradzieje

4. Przęslik gliniany (tabl. I, 4)

miejsce znalezienia - Trzebownisko, stan. 13

surowiec i technologia - glina; barwa brunatna, powierzchnia gładka

wymiary: śr. - 3,6 cm; wys. - 3,0 cm

opis - przęslik o kształcie baniastego (beczułkowatego) naczynia, pokryty warstwą „angoby”?

przynależność kulturowa - pradzieje

5. Przęslik gliniany (tabl. I, 5)

miejsce znalezienia - Trzebownisko, stan. 11

surowiec i technologia - glina; barwa ciemnobrunatna, powierzchnia dość gładka; twardy wypał

wymiary: śr. - 5,4 cm; wys. - 1,4 cm

opis - przęslik krążkowy, płaski

przynależność kulturowa - pradzieje

6. Przęslik gliniany (tabl. I, 6)

miejsce znalezienia - Krasne, stan. 2

surowiec i technologia - glina; barwa szarobrunatna, powierzchnia gładka, twardy wypał

wymiary: śr. - 3,7 cm; wys. - 3,8 cm

opis - przęslik kolisty

przynależność kulturowa - OWR ?

7. Przęslik gliniany (tabl. I, 7)

miejsce znalezienia - Rzeszów, stan. 36

surowiec i technologia - glina; barwa szarobrunatna, domieszka tłuczni kamiennego

wymiary: śr. - 5,4 cm; wys. - 1,6 cm

opis - przęslik krążkowy

przynależność kulturowa - pradzieje

8. Przęslik gliniany (tabl. I, 8)

miejsce znalezienia - Nowa Wieś, stan. 1

surowiec i technologia - glina; barwa szarobrunatna, powierzchnia gładka

wymiary: śr. - 2,2 cm; wys. - 2,2 cm

opis - przęslik kolisty, karbowany

przynależność kulturowa - neolit

9. Przęslik gliniany (tabl. I, 9)

miejsce znalezienia - Rzeszów, stan. 25

surowiec i technologia - glina; barwa szara, powierzchnia szorstka

wymiary: śr. - 4,0 cm; wys. - 1,8 cm

opis - przęslik dwustożkowy

przynależność kulturowa - OWR

10. Przęslik gliniany (tabl. I, 10)

miejsce znalezienia - Rzeszów, stan. 96

surowiec i technologia - glina; barwa brunatno-ceglasta, powierzchnia szorstka, domieszka tłuczni kamiennego, w tym biały; na powierzchni spękania

wymiary: śr. - 4,8 cm; wys. - 1,4 cm

opis - przęslik krążkowy

przynależność kulturowa - pradzieje

11. Fragment ceramiki (tabl. I, 11)

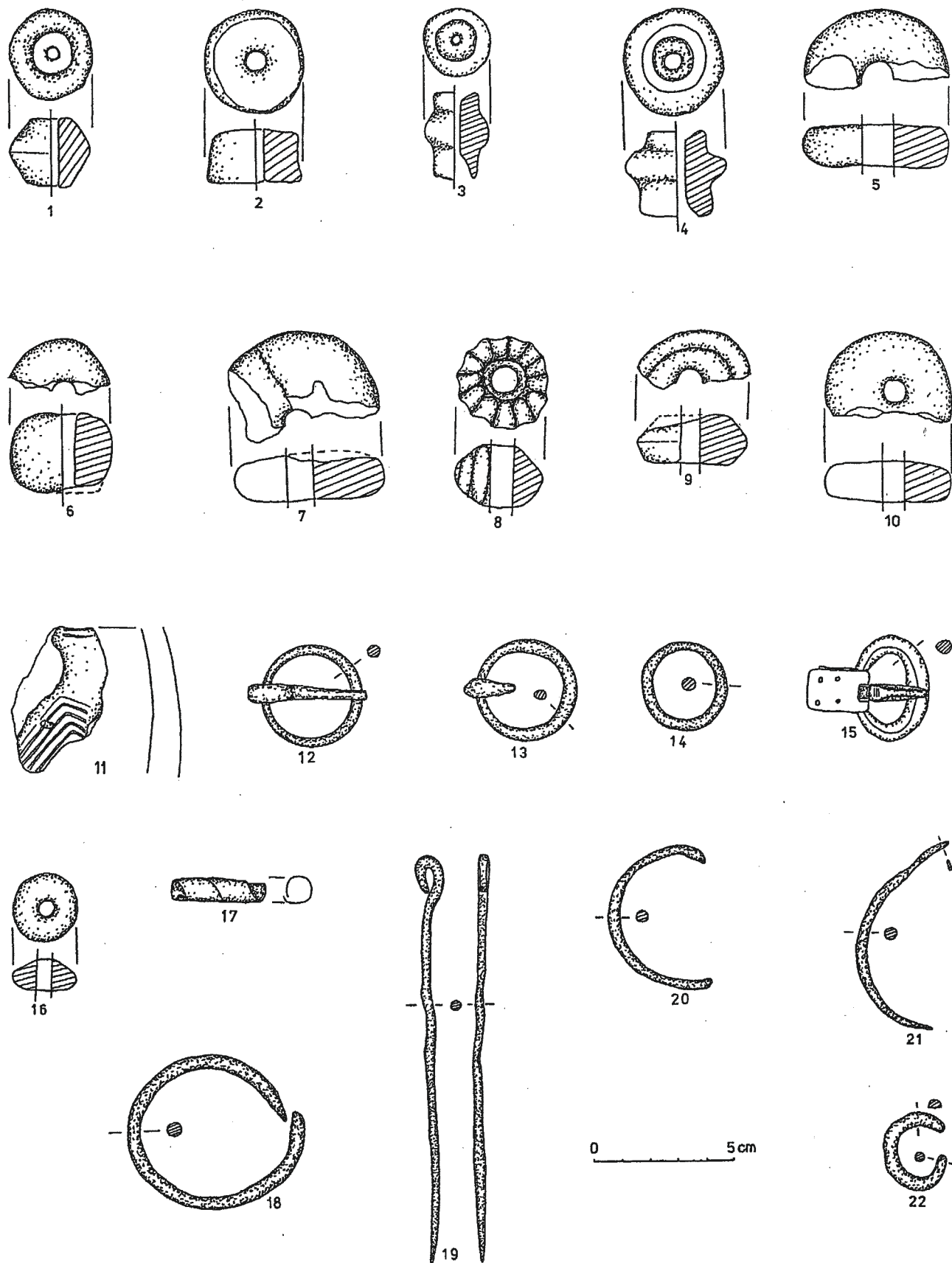
miejsce znalezienia - Boguchwała, stan. 6

surowiec i technologia - glina; barwa ceglasta, domieszka tłuczni kamiennego

wymiary: wys. - 5,2 cm

opis - fragment brzuśca, zdobiony ornamentem rytym

przynależność kulturowa - wcz. średniowiecze

1. Sie...
miejs...
surow...
wym...
opis -
termi...
przyn...

2. Kl...
miejs...
surow...
wym...
opis -
gładz...

Tabl.

Taf. I

Табл.

KATALOG ZABYTKÓW METALOWYCH

1. Sprzączka do pasa (tabl. I, 12)
miejsce znalezienia - Trzebowniko, stan. 12
surowiec - brąz, żelazo
wymiary - śr. ramy - 3,6 cm, dł. kolca - 4,3 cm
opis - sprzączka o brązowej, kolistej ramie, w przekroju kolistej, z żelaznym kolcem
przynależność kulturowa - kultura przeworska (KPrz) ?
2. Sprzączka do pasa (tabl. I, 13)
miejsce znalezienia - Trzebowniko, stan. 13
surowiec - brąz, żelazo
wymiary - śr. ramy - 3,5 cm, dł. kolca - 1,9 cm
opis - sprzączka o brązowej, kolistej ramie, w przekroju owalnej, z żelaznym kolcem zachowanym fragmentarycznie
przynależność kulturowa - KPrz ?
3. Sprzączka do pasa (tabl. I, 15)
miejsce znalezienia - Ulanów, pow. Nisko
surowiec - brąz
wymiary - rama - 2,5 x 3,7 cm; dł. kolca - 2,5 cm; skuwka - 1,5 x x 2,2 cm
opis - sprzączka o ramie owalnej, zgrubiałej w miejscu, gdzie przytyka kolec; skuwka prostokątna z 4 nitami (jeden zachowany); kolec zdobiony u nasady 3 równoległymi żłobkami (ryc. 2)
przynależność kulturowa - KPrz
4. Kółko/fragm. sprzączki do pasa (tabl. I, 14)
miejsce znalezienia - Trzebowniko, stan. 10
surowiec - brąz
wymiary - śr. 3 cm
opis - kółko do pasa wykonane z brązu, w przekroju kolistym
przynależność kulturowa - KPrz
5. Szpila (tabl. I, 19)
miejsce znalezienia - Rzeszów, stan. 36 (Pobitno)
surowiec - brąz
wymiary - dł. - 14,5 cm; szer. - 0,4 cm

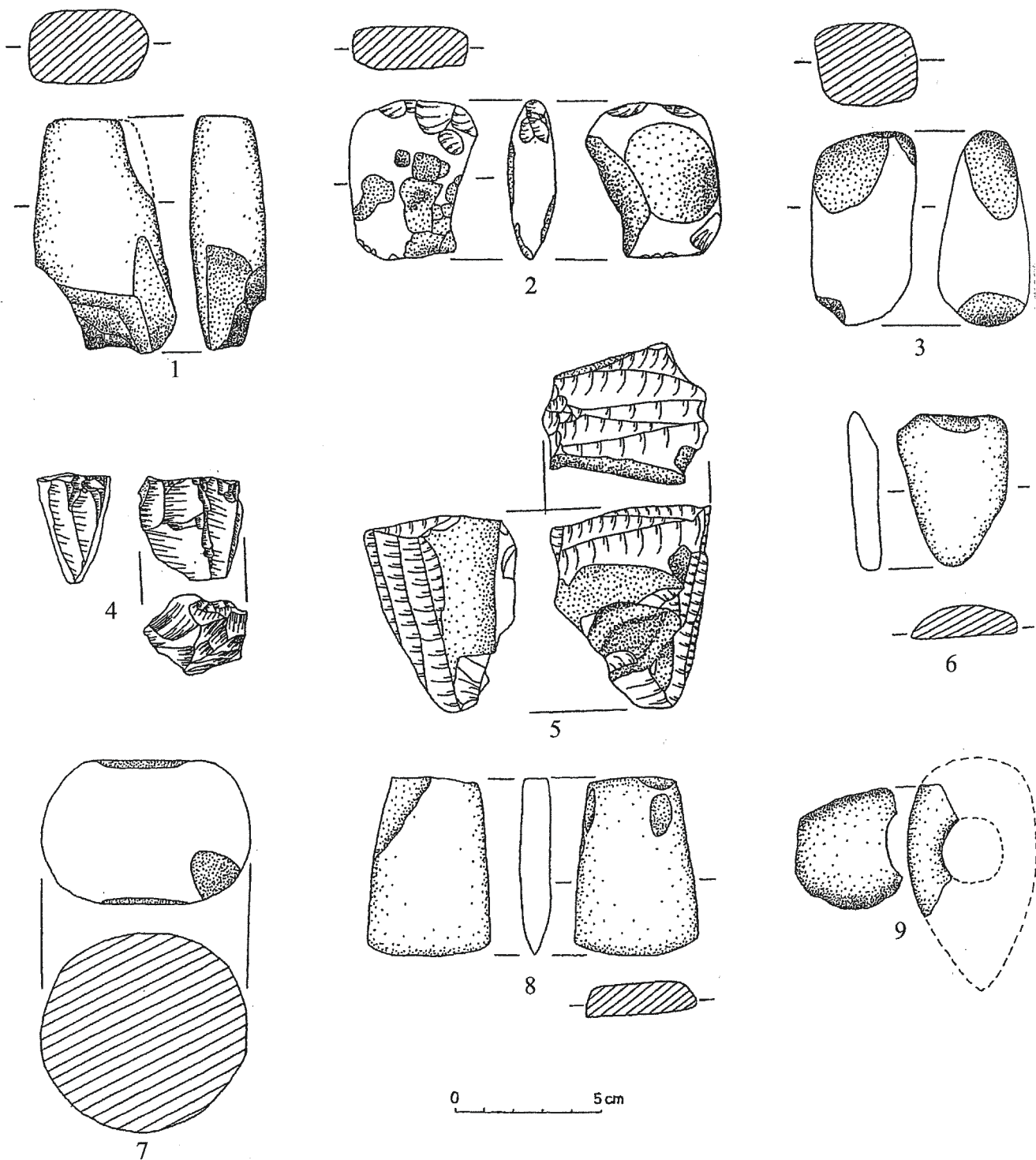
- opis - szpila z drutu brązowego w przekroju kolistego, o główce zwiniętej w uszko
przynależność kulturowa - GT
6. Paciorek (tabl. I, 17)
miejsce znalezienia - Trzebowniko, stan. 12
surowiec - brąz
wymiary - dł. - 3,5 cm; szer. - 0,9 cm
opis - brązowy paciorek typu „salta leone”, o 2,5 zwoja taśmy
przynależność kulturowa - GT
7. Paciorek (tabl. I, 16)
miejsce znalezienia - Rzeszów, stan. 36 (Pobitno)
surowiec - brąz
wymiary - śr. - 2,4 cm; wys. - 1,1 cm
opis - brązowy paciorek dwustożkowy o 1 biegunie spłaszczonym (płasko-wypukły)
przynależność kulturowa - KPrz
8. Skręt / bransoleta (tabl. I, 18)
miejsce znalezienia - Ulanów, stan. 4
surowiec - żelazo
wymiary - śr. - 5,5 - 6,3 cm; gr. - 0,5 cm
opis - skręt (bransoleta) z żelaznego drutu w przekroju kolistego o dwóch końcach rozklepanych
przynależność kulturowa - KPrz
9. Inne:
- 3 fragmenty bliżej nieokreślonych przedmiotów metalowych - Lipie, stan. 1 (tabl. I, 20-22) w tym:
 - fragm. drutu brązowego o przekroju kolistym - gr. 0,4 cm (tabl. I, 20)
 - fragm. drutu brązowego o przekroju kolistym (gr. - 0,4 cm) i rozklepanych końcach (tabl. I, 21)
 - fragm. drutu żelaznego o przekroju kolistym i półkolistym (największa gr. - 0,5 cm) (tabl. I, 22)

KATALOG ZABYTKÓW KAMIENNYCH I KRZEMIENNYCH

1. Siekierka kamienna (tabl. II, 1)
miejsce znalezienia - Zwiężczyca, stan. 3
surowiec - łupek dynowski
wymiary - szer. ostrza - 3 cm; dł. - 7,8 cm; grubość - 2,6 cm
opis - siekierka owalna, mocno zniszczona - z licznymi odpryskami termicznymi, w miejscu dawnego ostrza użytkowymi
przynależność kulturowa - neolit
2. Klin na siekierce kamiennej (tabl. II, 2)
miejsce znalezienia - Zwiężczyca, stan. 9
surowiec - łupek dynowski
wymiary - szer. ostrza - 4 cm; dł. - 5,3 cm; grubość - 1,5 cm
opis - fragm. siekierki z licznymi odpryskami termicznymi, śladami gładzenia na całej powierzchni; wykonana na uszkodzonej siekierce

- ce większych rozmiarów (z części środkowej lub obuchowej); ślady wymiażdżeń łuszczeniowych na ostrzu i obuchu świadczą, że pełniła najprawdopodobniej funkcję klina
przynależność kulturowa - pradziej
3. Siekierka kamienna (tabl. III, 2)
miejsce znalezienia - Kraczkowa (stan. 4 ?)
surowiec - łupek dynowski
wymiary - szer. ostrza - 5 cm, dł. - 9,8 cm; grubość - 1,3 cm
opis - siekierka czworosieczna, gładzona, z odpryskami termicznymi
przynależność kulturowa - wczesny neolit
4. Siekierka kamienna (tabl. II, 8)
miejsce znalezienia - Nowa Wieś, stan. 1

- Tabl. I. Zabytki ceramiczne i metalowe: 1, 2 - Zwiężczyca, stan. 3; 3, 4, 13 - Trzebowniko, stan. 13; 5 - Trzebowniko, stan. 11; 6 - Krasne, stan. 2; 7, 16, 19 - Rzeszów, stan. 36; 8 - Nowa Wieś, stan. 1; 9 - Rzeszów, stan. 25; 10 - Rzeszów, stan. 96; 11 - Boguchwała, stan. 6; 12, 17 - Trzebowniko, stan. 12; 14 - Trzebowniko, stan. 10; 15 - Ulanów; 18 - Ulanów, stan. 4; 20-22 - Lipie, stan. 1
- Taf. I. Keramische und Metallfunde: 1, 2 - Zwiężczyca, Fst. 3; 3, 4, 13 - Trzebowniko, Fst. 13; 5 - Trzebowniko, Fst. 11; 6 - Krasne, Fst. 2; 7, 16, 19 - Rzeszów, Fst. 36; 8 - Nowa Wieś, Fst. 1; 9 - Rzeszów, Fst. 25; 10 - Rzeszów, Fst. 96; 11 - Boguchwała, Fst. 6; 12, 17 - Trzebowniko, Fst. 12; 14 - Trzebowniko, Fst. 10; 15 - Ulanów; 18 - Ulanów, Fst. 4; 20-22 - Lipie, Fst. 1
- Табл. I. Находки из керамики и металла: 1, 2 - Звенчица, пам. 3; 3, 4, 13 - Тжебовнико, пам. 13; 5 - Тжебовнико, пам. 11; 6 - Красна, пам. 2; 7, 16, 19 - Жешов, пам. 36; 8 - Новая Вєсь, пам. 1; 9 - Жешов, пам. 25; 10 - Жешов, пам. 96; 11 - Богухвала, пам. 6; 12, 17 - Тжебовнико, пам. 12; 14 - Тжебовнико, пам. 10; 15 - Улянєв; 18 - Улянєв, пам. 4; 20-22 - Липє, пам. 1

Tabl. II. Zabytki kamienne i krzemienne: 1 - Zwiężczyca, stan. 3; 2 - Zwiężczyca, stan. 9; 3, 5, 8 - Nowa Wieś, stan. 1; 4 - Trzebowniko, stan. 12; 6 - Rzeszów, stan. 96; 7 - Krasne, stan. 2; 9 - Rzeszów, stan. 36

Taf. II. Stein- und Silexfunde: 1 - Zwiężczyca, Fst. 3; 2 - Zwiężczyca, Fst. 9; 3, 5, 8 - Nowa Wieś, Fst. 1; 4 - Trzebowniko, Fst. 12; 6 - Rzeszów, Fst. 96; 7 - Krasne, Fst. 2; 9 - Rzeszów, Fst. 36

Табл. II. Находки из камня и кремня: 1 - Звенчица, пам. 3; 2 - Звенчица, пам. 9; 3, 5, 8 - Новая Весь, пам. 1; 4 - Тжебовникско, пам. 12; 6 - Жешов, пам. 96; 7 - Краснэ, пам. 2; 9 - Жешов, пам. 36

surow
wymia
opis -
ne odp
przyn

5. Klin
miejs
surow
wymia
opis -
część
przyn

6. Fra
miejs
surow
wymia
średn
opis -
przyn

7. Fra
miejs
surow
wymia
średn
opis -
przyn

8. Rdz
miejs
surow
wymia
opis -
rowyc
przyn

P
wystę
od ne
a ich
z nim
syтуа
w ka
zabyt
gia' t
techn
nane
umie
śleni
Z
neol
kraw

I
wyk
3, 4
dwu

py z
Czop

surowiec – skała osadowa w kolorze zielonkawym
wymiary – szer. ostrza – 4 cm; dł. 0 6 cm; grubość – 1,1 cm
opis – siekierka dwuścienna, gładzona, w części obuchowej widoczne odpryski użytkowe
przynależność kulturowa – pradziej

5. Klin na siekierce kamiennej (tabl. II, 6)
miejsce znalezienia – R z e s z ó w , s t a n . 9 6
surowiec – skała osadowa ?
wymiary – szer. ostrza – 1,3 cm; dł. – 5 cm; grubość – 1,1 cm
opis – klin na fragmencie siekierki z wygładzonym ostrzem, dolna część zagładzona
przynależność kulturowa – wczesny neolit ?

6. Fragment toporka kamiennego (tabl. III, 3)
miejsce znalezienia – Z w i ę c z y c a , s t a n . 9
surowiec – piaskowiec
wymiary – szer. – 4,3 cm; wys. zachowana – 3,5 cm; przypuszczalna średnica otworu – 1,5 cm
opis – fragment toporka, zachowana część boczna
przynależność kulturowa – późny neolit ?

7. Fragment toporka kamiennego (tabl. II, 9)
miejsce znalezienia – R z e s z ó w , s t a n . 3 6
surowiec – granit
wymiary – szer. – 3 cm; wys. zachowana – 4 cm; przypuszczalna średnica otworu – 2 cm
opis – fragment toporka, zachowana część boczna
przynależność kulturowa – późny neolit ?

8. Rdzeń krzemienisty (tabl. II, 5)
miejsce znalezienia – N o w a W i e ś , s t a n . 1
surowiec – krzemień czekoladowy
wymiary – szer. – 5 cm; grubość – 4,6 cm; wys. – 6,8 cm
opis – rdzeń wiórowy ze zmienioną orientacją, o naturalnych (korowych) bokach
przynależność kulturowa – kultura janisławicka

Prześliki to charakterystyczny zabytek osadowy, dlatego występują one na większości stanowisk tego typu datowanych od neolitu po średniowiecze. Są więc formą interkulturową, a ich datowanie możliwe jest jedynie o współwystępujące z nimi zabytki o jasnej chronologii. W przypadku kolekcji sytuacja taka jest jednak niemożliwa, dlatego do podanych w katalogu informacji na temat przynależności kulturowej zabytków należy odnosić się z dużą ostrożnością. Chronologia¹ ta określona została bowiem głównie w oparciu o analizę technologiczną surowca, z jakiego prześliki te zostały wykonane oraz na podstawie cech typologicznych, pozwalających umieszczać dany egzemplarz w odpowiednim okresie. Określenia te nie zawsze było jednak możliwe.

Z całą pewnością stwierdzić można, iż z kulturami neolitycznymi wiązać należy prześliki o karbowanych krawędziach (tabl. I, 8).

Do epoki brązu natomiast – biorąc pod uwagę technologię wykonania – można by przypisać 2 egzemplarze (tabl. I, 3, 4). Są to formy zbliżone kształtem do beczułkowatych, dwustożkowatych naczynek. Podobne okazy wystąpiły

9. Rdzeń krzemienisty (tabl. II, 4)
miejsce znalezienia – T r z e b o w n i s k o , s t a n . 1 2
surowiec – krzemień birczański
wymiary – szer. – 3,4 cm; grubość – 2,7 cm; wys. – 3,6 cm
opis – rdzeń szczątkowy, wiórowy, z odłupnią dookólną
przynależność kulturowa – mezolit

10. Kamień gładzony (tabl. II, 3)
miejsce znalezienia – N o w a W i e ś , s t a n . 1
surowiec – kwarc
wymiary – szer. – 3,3 cm; grubość – 2,8 cm; wys. – 6,5 cm
opis – kamień gładzony, ze śladami pracy
przynależność kulturowa – pradziej

11. Rozcieracz kamienny (tabl. II, 7)
miejsce znalezienia – K r a s n e , s t a n . 2
surowiec – granit ?
wymiary – szer. – 7 cm; wys. – 4,8 cm
opis – rozcieracz o kształcie spłaszczonej kuli, ze śladami pracy
przynależność kulturowa – pradziej

12. Kamień gładzony (tabl. III, 1)
miejsce znalezienia – T r z e b o w n i s k o , s t a n . 1 1
surowiec – skała osadowa ?
wymiary – szer. – 5,0 cm; grubość – 3,7 cm; wysokość – 12,1 cm;
opis – fragm. kamienia gładzonego o ściętej, zagładzonej krawędzi; pełniący być może funkcję kamiennego żarna;
przynależność kulturowa – pradziej ?

Ponadto w grupie materiałów kamiennych i krzemienistych znajdują się:

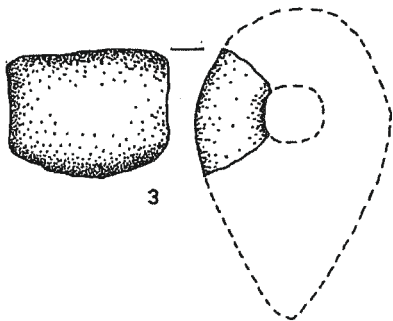
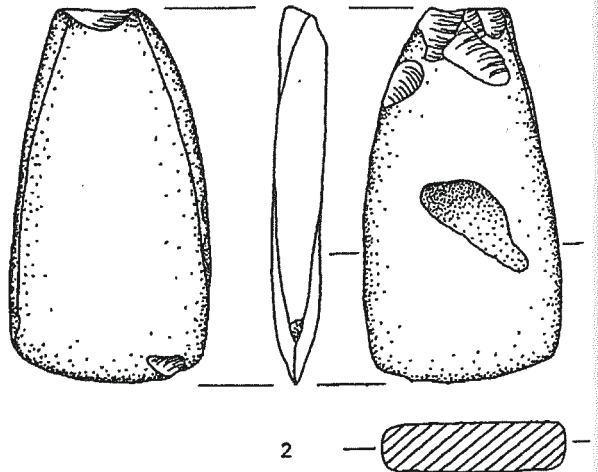
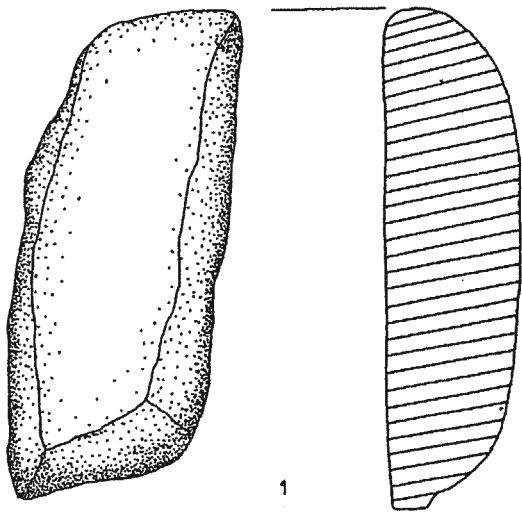
- odłupek krzemienisty (Boguchwała, stan. 6) – krzemień wołyński, dł. – 2,9 cm; grubość – 0,4 cm; szer. – 1,6 cm
- łuska krzemienista pochodząca z narzędzia żniwnego (Boguchwała, stan. 6) – krzemień wołyński, widoczne ślady wyświecenia
- łuszczeń – przecinak (Boguchwała, stan. 6) – krzemień birczański; dł. – 2,4 cm, grubość – 0,5 cm, szer. – 2,1 cm

na osadzie w Zawadzie, gm. Połaniec (B. Chomentowska 1989, tabl. III, 11), gdzie współwystępujący z nimi materiał ceramiczny pozwala umieszczać je w III fazie rozwojowej grupy tarnobrzeskiej. Analogii do takich form szukać być może należy w kręgu kultury miłogradzkiej, gdzie prześliki o kształcie baniastych naczyń są dość pospolite (O. N. Mielnikowska 1967, s. 54).

Nieco podobny okaz znaleziono jednak również wśród materiałów kultury przeworskiej na osadzie w Krasiczynie (W. Poradyło 1999, tabl. X, 3).

Niektóre zabytki tej grupy (tabl. I, 2, 5, 6, 9) przypisać należy zapewne kulturom rozwiniętej epoki żelaza, a zwłaszcza okresowi wpływów rzymskich. Charakterystyczne jest wówczas zróżnicowanie tych form zabytków. Częste są prześliki dwustożkowate, zwłaszcza o ostro profilowanych przekrojach, charakterystyczne głównie dla młodszego okresu przedrzymskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich (por. np. A. Szpunar 1994, s. 192). Tego typu formę reprezentuje w omawianym materiale 1 egzemplarz (tabl. I, 9), do którego doszukać się można licznych analogii w materiałach kultury przeworskiej (np. Grodzisko Dolne, stan. 22 – S. Czopek, J. Podgórska-Czopek 2000, tabl. IV, 10; Pasięka Otfinowska, stan. 1 – A. Szpunar 1994, tabl. VI, e; Krasiczyn, stan. 1 – W. Poradyło 1999, tabl. X, 6; Otałęż, stan. 1 – J. Podgórska-Czopek

¹ Za wskazówki pomocne w określeniu chronologii tej grupy zabytków serdecznie dziękuję Panu prof. dr. hab. Sylwestrowi Czopkowi.

0 5 cm

Tabl. III. Zabytki kamienne: Trzebowńsko, stan. 11; 2 – Kraczkowa, stan. 4?; 3 – Zwięczyca, stan. 9

Taf. III. Steinfunde: 1 – Trzebowńsko, Fst. 11; 2 – Kraczkowa, Fst. 4?; 3 – Zwięczyca, Fst. 9

Табл. III. Находки из камня: 1 – Тжебовніско, пам. 11; 2 – Крачкова, пам. 4?; 3 – Звенчица, пам. 9

1999, tabl. V, 8, 10; Tarnobrzeg – Zakrzów, stan. 1 – S. Czopek, J. Podgórska-Czopek 1991, tabl. XIII, 8, 21; XIV, 11).

Pozostałe okazy to formy krążkowate (tabl. I, 5), koliste (tabl. I, 6) lub „walcowate” (tabl. I, 2).

Analogie do takich egzemplarzy znajdujemy w materiałach z Tarnobrzega – Zakrzowa (S. Czopek, J. Podgórska-Czopek 1991, tabl. IV, 19, 20; VI, 12), Otałęży (J. Podgórska-Czopek 1999, tabl. I, 12), Pasieki Otfinowskiej (A. Szpunar 1994, tabl. XIV, i; XVI, c; XVIII, g).

Do tych ustaleń należy jednak odnosić się z dużą dozą ostrożności, gdyż – jak zaznaczono wcześniej – przeszliki należą do kategorii zabytków, których chronologia jest bardzo szeroka i ustalenie jej – w przypadku materiałów pozbawionych kontekstu – jest dosyć trudne.

Zabytki metalowe z tego zbioru natomiast pochodzą z dwóch horyzontów chronologicznych. Pierwszy związany jest z tarnobrzezką kulturą łużycką, natomiast drugi z kulturą przeworską.

Grupę tarnobrzezką reprezentują tutaj 2 zabytki. Pierwszy to szpila o główce zwiniętej w uszko (tabl. I, 19). Najpowszechniejsze takie okazy mają główkę sklepaną i te są częstym znaleziskiem na stanowiskach grupy tarnobrzezkiej. Występują one na naszym terenie we wczesnej i najliczniej w schyłkowej fazie grupy tarnobrzezkiej (K. Moskwa 1976, s. 21). Wykonywane były z brązu i żelaza. Znamy je m.in. z Pysznicy, stan. 1 (S. Czopek 2001, tabl. LXX, 4, 12, 13); Wietlina III (A. Kostek 1991, tabl. IX, 6); Manasterza, stan.

6 (P. Godlewski 2001, tabl. XVI, 11); Trzęsówki, stan. 1 (K. Moskwa 1971, tabl. II, 6; XVI, 11; XXI, 13; XXXI, 4); Krzemienicy, stan. 1 (E. Szarek-Waszkowska 1975, tabl. VI, 11; VIII, 1; IX, 10; X, 4; XXIV, 9).

Prezentowany okaz, którego główka jest jedynie zwinięta, tworząc rodzaj uszka, odbiega od typowych szpil tego rodzaju.

Warto więc wziąć pod uwagę fakt, iż podobnie ukształtowane szpile figurują jako zabytki charakterystyczne dla III okresu epoki brązu. Ich główka nie jest wówczas sklepana, lecz jedynie zagięta. Szpilę taką znamy m.in. z Jordanowa Śląskiego (R. Essen 1985, tabl. 18, 424).

Nieco zbliżony typ reprezentuje szpila pochodząca ze znanego cmentarzyska ciałopalnego w Paluchach, pow. Przeworsk. Egzemplarz ten posiada jednak tordowany trzonek w górnej części (A. Kostek 2002, ryc. 10, j).

Drugim natomiast zabytkiem łączonym z tarnobrzezką kulturą łużycką jest brązowy paciorek typu „salta leone” (tabl. I, 17). Tego typu paciorki to ozdoby bardzo pospolite w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza na terenie Europy, a tym samym możliwe do datowania wyłącznie w oparciu o inne, współwystępujące z nimi przedmioty o jasnej chronologii. W grupie tarnobrzezkiej występowały od początku do schyłku jej trwania, w związku z czym są częstym znaleziskiem na jej stanowiskach. Spotykane są głównie na cmentarzyskach, np. w Krzemienicy, stan. 1 (E. Szarek-Waszkowska 1975, tabl. XVI, 8), Trzęsówce, stan. 1 (K. Moskwa 1971,

s. 81), Pysznicy, stan. 1 (S. Czopek 2001, tabl. XXI, 1, 2, 10, 13 – 15; XLI, 4, 14, 16, 17, 21, 23).

Pozostałe zabytki metalowe łączyć należy najprawdopodobniej z kulturą przeworską.

Wśród nich znajduje się brązowy paciór płasko – wypukły (tabl. I, 16). Tego typu przedmioty spotykane są sporadycznie w okresie rzymskim, nie stanowią jednak wyznacznika chronologicznego (K. Godłowski 1977, s. 45–47).

Sprzączki do pasa grupują się tutaj w dwa typy. Pierwszy tworzą 2 sprzączki o brązowych ramach kolistych i żelaznych kolcach (tabl. I, 12, 13). Sprzączki takie są grupą długotrwałą, utrzymującą się od końcowej fazy okresu przedrzymskiego aż po wczesną fazę wędrówek ludów. Przyjmuje się, iż pierwotnie kolec mógł być również wykonany z brązu, natomiast gdy uległ zniszczeniu, wymieniano go na żelazny².

Prezentowane tu okazy należy odnosić najpewniej do okresu rzymskiego, a zwłaszcza do fazy B 2 oraz wczesnej fazy okresu późnorzymskiego, kiedy występują one masowo (R. Madyda 1977, s. 364–365).

Ryc. 2. Ulanów, pow. Nisko. Sprzączka brązowa

Abb. 2. Ulanów, Kreis Nisko. Die bronze Gürtelschnalle

Рис. 2. Ульанув, пов. Ниско. Бронзовая пряжка

Sprzączki z kolistą ramą wystąpiły m.in. w Tarnobrzegu – Zakrzowie, stan. 1 (S. Czopek, J. Podgórska-Czopek 1991, tabl. XIV, 3), gdzie łączone są z późną fazą okresu wpływów rzymskich oraz w Grzybowie, stan. 1 (K. Garbacz 2000, tabl. XLVIII, 3; L, 6; LX, 14; LXIX, 19), gdzie datowane są na wczesny okres rzymski.

W miejscu tym warto zasygnalizować również fakt, iż podobne sprzączki, czy kółka brązowe (częściej miedziane) były również wytwarzane na przełomie XIX i XX wieku w rejonie podkrakowskim, skąd sprowadzano je w okolice Rzeszowa, gdzie były bardzo modne i popularne (S. Udziela 1926). Stanowiły one również elementy pasa. Wspominam o tym, gdyż prezentowane sprzączki posiadają obręcze niemal identyczne

² Za wskazówki pomocne w opracowaniu tych zabytków serdecznie dziękuję dr. Tomaszowi Bochnakowi.

jak tego typu pasy (zwane trzosami). Biorąc więc pod uwagę fakt, iż są to znaleziska powierzchniowe, które mimo wszystko nie należą do częstych, nie powinno się wykluczać i takiej ich chronologii.

Typ drugi to brązowa sprzączka o owalnej ramie i prostokątnej skuwce z 4 nitami (tabl. I, 15, ryc. 2), z których zachował się jeden (wykonany z żelaza). Efektownie zdobiony jest tutaj kolec, który posiada ornament żłobków. Sprzączki tego typu są charakterystyczne dla zespołów datowanych na wczesną fazę wędrówek ludów (R. Madyda 1977, s. 377).

W omawianych tu materiałach na uwagę zasługuje również kółko do pasa (tabl. I, 14). Tego typu zabytki znane są tylko z grobów kultury przeworskiej. Miały przeważnie średnicę 3–5 cm, a więc prezentowany egzemplarz mieści się w tym schemacie (średnica – 3,0 cm – przyp. autora). Kółka takie występowały wraz z przedmiotami codziennego użytku, ozdobami i okuciami pasa (K. Radaatz 1953, s. 73–77), choć nie należą one do częstych znalezisk.

W Żernikach Wielkich, pow. Wrocław wystąpiły w okolicach kości miednicy, dlatego interpretuje się je jako pomocnicze elementy służące do spinania pasa. Wiązane są one tutaj z wczesną fazą wędrówek ludów (R. Madyda 1977, s. 392–393).

Generalnie kółka do pasa występują w zespołach datowanych na fazę B 1, wczesną fazę okresu późnorzymskiego oraz wczesną fazę wędrówek ludów (R. Madyda 1977, s. 379–380).

Najbliższe analogie do tego typu zabytków odnajdujemy w Tarnobrzegu – Zakrzowie, stan. 1 (S. Czopek, J. Podgórska-Czopek 1991, tabl. VIII, 9; IX, 8).

Częściej występują na terenie Meklemburgii, w Szlezwiaku – Holsztynie oraz na terenach zajętych przez ludy sarmackie z końca II i początków III wieku (K. Radaatz 1953, s. 73–75).

W przypadku tym również należy wziąć pod uwagę obserwacje etnograficzne.

Trudno jest się wypowiadać natomiast na temat chronologii większości zabytków krzemiennych i kamiennych pochodzących z prezentowanego zbioru³. Ustalenia takie udało się odnieść do zaledwie kilku egzemplarzy, które wiążą należy z młodszą epoką kamienia (tabl. II, 1, 6, 9; III, 2, 3). Dwa zabytki natomiast – rdzenie krzemienne (tabl. II, 4, 5) – przyporządkowano kulturom mezolitycznym.

Seria zabytków krzemiennych jest tutaj niewielka (1 łuszczeń – przecianek; 1 odłupek; 1 łuska; 2 rdzenie), dlatego trudno jest cokolwiek uogólniać, czy dokonywać statystycznych wyliczeń. Stwierdzić można jedynie, iż w prezentowanym zbiorze dominują zabytki wykonane z krzemienia wołyńskiego (2 egzemplarze) i birczańskiego (2 egzemplarze), rzadziej natomiast z czekoladowego (1 egzemplarz).

Neolit reprezentują tutaj głównie siekierki kamienne, wykonane w większości przypadków z łupka dynowskiego (tabl. II, 1; III, 2), który jest na naszych terenach niezwykle popularny (P. Valde-Nowak 1988, s. 24; S. Czopek 1999, s. 69) oraz z innych, nieokreślonych bliżej surowców (tabl. II, 8).

Drugim typem zabytków wiązanych z neolitem są fragmenty toporków kamiennych (tabl. II, 9; III, 3). Są to jednak

³ Za pomoc w opracowaniu tej grupy zabytków serdecznie dziękuję mgr. Piotrowi Miturze

części na tyle małe, iż trudno jest się wypowiadać na temat ich przynależności typologicznej i chronologicznej.

Siekierki w omawianym materiale grupują się w 4 typy, różniące się między sobą kształtem i formą.

Typ I – siekierki czworocienne – reprezentowany jest przez jeden egzemplarz siekierki gładzonej (tabl. III, 2), związanej z kulturami wczesnego neolitu.

Typ II – siekierki dwuściennie – znany jest również z jednego egzemplarza, wykonanego techniką gładzenia (tabl. II, 8). Pozycji chronologicznej tego zabytku nie udało się jednak ustalić.

Typ III – siekierki owalne – to również jedna siekierka gładzona (tabl. II, 1). Należy łączyć ją z późną fazą kultury malickiej lub kulturą lubelsko-wołyńską.

Typ IV to siekierki w kształcie klina, czy raczej pełniące funkcję klina (tabl. II, 2, 6). Należy je najprawdopodobniej łączyć z wczesnym neolitem.

Prezentowane tutaj zabytki uzupełniają więc w znaczny sposób bazę źródłową kilku stanowisk naszego regionu.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Czopek S.
1999 *Pradzieje Polski południowo-wschodniej*, Rzeszów.
2001 *Pysznica, pow. Stalowa Wola, stan. 1 – cmentarzysko ciałopalne z przełomu epok brązu i żelaza*, Rzeszów.
- Czopek S., Podgórska-Czopek J.
1991 *Materiały z osad kultury łużyckiej i kultury przeworskiej ze stanowiska 1 w Tarnobrzegu – Zakrzowie*, „MSROA za lata 1980–1984”, s. 71–114.
2000 *Wielokulturowe stanowisko nr 22 w Grodzisku Dolnym, pow. Leżajsk – podsumowanie wyników badań prowadzonych w latach 1996–1999*, „MSROA”, t. XXI, s. 203–224.
- Chomentowska B.
1989 *Osada kultury łużyckiej grupy tarnobrzeszkiej w Zawadzie, gm. Połaniec, woj. tarnobrzeszkie w świetle dotychczasowych badań*, „Grupa tarnobrzeszka”, s. 325–342.
- Essen R.
1985 *Die Nadeln in Polen II (Mittlere Bronzezeit); Prähistorische Bronzefunde (Abteilung XIII, Band 9)*, München.
- Garbacz K.
2000 *Cmentarzysko ciałopalne kultury przeworskiej w Grzybowie, gm. Staszów*, „MSROA”, t. XXI, s. 5–170.
- Godlewski P.
2001 *Cmentarzysko grupy tarnobrzeszkiej w Manasterzu, stan. 6*, „MSROA”, t. XXII, s. 21–58.
- Godłowski K.
1977 *Materiały do poznania kultury przeworskiej na Górnym Śląsku (część II)*, „Mat. Star. i Wcz.”, t. IV, Warszawa, s. 7–238.
- Kadrow S. (rec.)
1997 *A. Zakościelna „Krzemieniarstwo kultury wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej”*, Lublin 1996, „SA”, t. 49, s. 273–278.
- Kostek A.
1991 *Cmentarzysko grupy tarnobrzeszkiej w Wietlinie III, gm. Laszki, woj. Przemyśl*, „MSROA za lata 1980–1984”, s. 5–44.
- 2002 *Cmentarzysko w Paluchach, pow. Przeworsk. Dotychczasowe badania; Wielkie cmentarzyska z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza*, Warszawa 2002, s. 313–337.
- Madyda R.
1977 *Sprzączki i okucia pasa na ziemiach polskich*, „Mat. Star. i Wcz.”, t. IV, s. 351–412.
- Mielnikowska O. N.
1967 *Plemiona Jużnoji Biełorusi w ranniem żelaznom wiekie*, Moskwa.
- Moskwa K.
1971 *Późnołużyckie cmentarzysko w Trzęsówce, pow. Kolbuszowa*, „MSROA za rok 1967”, s. 9–98.
- Podgórska-Czopek J.
1998 *Materiały kultury przeworskiej ze stanowiska nr 2 w Krzemienicy, woj. Rzeszów; „20 lat archeologii w Masłomęczu”*, t. I, Lublin, s. 153–164.
1999 *Osada z okresu rzymskiego w Otałęży, pow. Mielec, woj. podkarpackie (stan. 1); „MSROA”, t. 20, s. 89–164.*
- Poradyło W.
1999 *Materiały z osady wielokulturowej w Krasiczynie, stan. 1*, „MSROA”, t. XX, s. 23–88.
- Szarek-Waszkowska E.
1975 *Cmentarzysko kultury łużyckiej w Krzemienicy, pow. Mielec*, „MSROA za lata 1970–1972”, s. 3–51.
- Szpunar A.
1984 *Osada kultury przeworskiej w Pasiece Otfinowskiej, gm. Żabno, woj. Tarnów, stan. 1*, „MSROA za rok 1993”, s. 163–194.
- Udziela S.
1926 *Pasy wieśniaków polskich używane w południowej części Małopolski i na Śląsku Cieszyńskim*; „Lud”, t. XXIV, s. 104–124.
- Valde-Nowak P.
1988 *Etapy i strefy zasiedlenia Karpat polskich w neolicie i na początku epoki brązu*, Wrocław.

Joanna Ligoda

Neue archäologische Materialien aus der Sammlung von Andrzej Pasięka

Zusammenfassung

Die hier präsentierte Fundsammlung wurde während der Geländebegehungen von dem Archäologiefreund aus Rzeszów- Herrn Andrzej Pasięka, der seit vielen Jahren nach archäologischen Funden in Rzeszów und seiner Umgebung nachforscht, zusammengetragen. Nachdem er die Funde gesammelt hat, beschreibt er sie genau und lokalisiert sie präzise im Bereich einer Fundstelle. Bedeutend ist auch die Tatsache, dass er diese Funde an das Bezirksmuseum in Rzeszów überreicht, wo sie inventarisiert und katalogisiert werden.

Die hier gesammelten und beschriebenen Funde stammen aus folgenden Ortschaften: Boguchwała, Kraczkowa, Krasne, Lipie, Nowa Wieś, Rzeszów, Trzebownisko, Ulanów und Zwięczyca.

Die Sammlung setzt sich hauptsächlich aus den Stein- und Silexfunden (Beile, Silexkerne, Axtfragmente), steinzeitlichen Funden (Mesolithikum, Neolithikum), sowie auch Metallfunden (vor allem Gürtelhacken, Perlen, eine Nadel), deren Chronologie in die frühe Eisenzeit (Tarnobrzeg Gruppe Lausitzer Kultur) und die römische Keiserzeit bestimmt wurde, zusammen. Einen großen Teil der präsentierten Sammlung bilden keramische Wirtel mit verschiedener Chronologie (Neolithikum, Bronzezeit, römische Keiserzeit).

Diese Funde erweitern wesentlich die Quellenbasis der Fundstellen aus denen sie stammen.

Иоанна Лигода

Новые археологические материалы из коллекции Анджея Пасеки

Резюме

Представленный свод находок собран в ходе разведочных работ, предпринятых жешовским любителем археологии Анджеем Пасекой, который в течение многих лет обследует Жешов и его окрестности в поисках археологических находок. Собрав материалы с дневной поверхности, он детально их описывает и очень точно локализирует в пределах памятника. Очень значительным является тот момент, что выявленные находки он передает в Окружной музей в Жешове, где они подвергаются инвентаризации и каталогизации.

Собранные здесь и описанные находки происходят со следующих местностей: Богухвала, Крачкава, Красне, Липе, Новая Весь, Жешов, Тжебовниско, Улянув и Звенчица.

Данное собрание составляют, главным образом, материалы из кремня и камня (топорики, кремневые нуклеусы, фрагменты топоров), относящиеся к каменной эпохе (мезолиту, неолиту), а также металлические предметы (преимущественно, поясные пряжки, бусинки, шпилька), которые датируются эпохой раннего железа (тарнобжегская группа лужицкой культуры) и римским периодом. Значительная часть представленного материала – керамические пряслица разного времени (неолит, эпоха бронзы, римский период).

Все эти находки расширяют базу археологических источников тех памятников, с которых происходят.